

zük, hivatottabbak erre a szakfolyóiratok. Egy-két adat téves volta azonban nagyon is szembeütik. Ilyen például az a megjegyzés, mely szerint a Brassaitól kiadott *Fiatalság Barátja* (1851) volt az első magyar ifjúsági lap; a valóságban ugyanis a Szilágyi Ferentől 1843—44-ben (Kolozsvárt) szerkesztett *Gyermekbarát* tekinthető ennek. Másik tévedés, hogy id. Entz Géza ismerteti Darwinnak gondolatait először magyar nyelven s ő fordítja le híres munkáját *A fajok eredetét*. Ezt a művet Dapsy László tolmácsolta nyelvünkön s 1873-ban jelent meg a M. Természettudományi Társulat könyvkiadó vállalatában, abban a vállalatban, mely Dapsy buzgólkodása folytán keletkezett s amelynek tervét is ő dolgozta ki. Itt jelent aztán meg vagy tíz évvel később (1884.) Darwinnak *Az ember származása* c. munkája, melyet Entz Török Auréllal együtt fordított le s amelyhez a kiváló angol tudós életrajzát Margó Tivadar írta meg.

A könyv cikkei — egyik-másik tudós pálya kapcsán — a kortársak meg nem értését mint valami magyar különlegességet emlegetik. De vigyázunk kell, hogy e tekintetben se menjünk túlságba. Nem látszik egészen indokoltnak pl. e szemrehányás Borbás Vince életrajzában, mely szerint e tudóst „tanügyi hatásai nem vették észre. Nemcsak rendjelet nem kapott, de még igazgatói címet sem. Nem volt akadémikus. Az egyetemi katedrát csak aggastyán korában kapta meg. A munka nemesítő hatását ő sohase látta, mert a munka neki csak ellenségeket szerzett, kellemetlenségeket okozott”. Ezzel szemben máshonnan megállapítható, hogy Borbást az 1874—5. isk. évre szabadságolták, s ez alatt külföldön botanikai tanulmányokat végzett; 1881-ben egyetemi magántanár, 1890-ben az Orsz. Közoktatási Tanács tagja lett. 1898-ban egyetemi rk. tanári címet kapott, a M. Tudományos Akadémia segélyezte hazai kutatásait; egyik munkáját a magyar orvosok és természetvizsgálók száz arannyal jutalmazták. Igaz, hogy nyilvános rendes egyetemi tanárnak csak 58 éves korában nevezték ki, de hogy ekkor Borbás már aggastyán volt, az bizonyára túlzás.

Baros Gyula.

Verseskönyvek. Bródy László 1921 óta most harmadikban bocsát közre verseskötetet (*Nap nap után*. Az Athenaeum kiadása.). Első könyvről Kosztolányi Dezső írt rendkívül finom bírálatot. Ebben megállapította, hogy Bródyra felfogásban a kabaré regényessége, kifejezésben pedig a kabaré formanyelve hatott elhatározóan s bizonyos tekintetben végzetesen. Egyúttal kevés szóban pompás jellemzését nyújtotta ez egész iránynak, mit már akkor végérvényesen levitézlettnek és természetlennek jellemzett. Valóban, huszadik századi líránk fejlődésrajzában multhatatlanul figyelmet kell szentelni ennek az erősen színpadias rekvizitumok közt újjáéledt „helyzetdal“-nak, mely mintegy az impresszionista-szimbolista irány mellékhatásaként keletkezett, annak belső és formai felfedezéseit és vívmányait bőségesen kihasználva, de egyúttal meg is támadva, mint-hogy a közönségnek a lelki élmények iránt felbredt fogékonyságát színes ötletek számára sajátította ki. Jó egy évtizedig virult ez az ág, s körülbelül a háborús „chanson“-ok ellenszenves csináltságaiban jutott először a csőd nyilvánvaló állapotába.

Bródy László első könyve (*Bohóc*) a műfaj kései termékeinek egyike volt. Nagyjában olyan benyomást tett, hogy ez a költő sokszor értékes (bizonyos mélységet sem nélkülöző) érzésanyagot magára erőszakolt játékos (olykor éppen léha) formákba kényszerít bele, mintegy szándékosan elkabarésít. Szép Ernő nyafka lírájának erős hatása alá került, anélkül, hogy elérte volna ennek tagadhatatlan hangulati erejét és tisztaságát. Több volt benne az erő, de sokkal kevesebb a stílusérzék. Szép Ernő igen diszkrét foglalatban tud forgalomba hozni egyegy üvegyöngyöt; Bródy sokszor különb költői leleményét is vásári portékává silányította a mértéktelen agyondíszítéssel (rikító hasonlatok halmozásával). Érezhetően őszinte ifjonti pesszimizmusát a morbidezzás képek és szólamok olyan szenvelgő sokaságával körítette, hogy annak hatóerejét e fokozott hatásra szánt eszközökkel nem egyszer végkép megbénította. Formai nagy változatossága is ugyanez

okból inkább palettájának, semmint lelkének színgazdagságára vallott. Szerelmi lírájában pedig valami kelletlen anyagvűség kedvetlenül-hette el finnyásabb erkölcsű olvasóit („aranyon vesszük az asszonyt“, s második könyvében is: „Azé a nő, ki díszesebb ruhát ad!“). A Jób-ciklus azonban már költeményeinek ez első gyűjteményében is magasabbrendű művészet csírát sejtette.

A *huszonötödik ucca* című második könyve valóban több művészetet adott, kevesebb művészkedéssel. Affektáltság jócskán akadt ebben is („az életemnek, e fekete frakknak, szeretnék a gomblyukába tűzni“, „Sztrájkol a nap, a péklegény, nem süti ezt a rossz világot“ stb.), a képzavarnak és hasonlatházaszásnak példáit is sűrűn idézhetném belőle, mindazonáltal java darabjaiban ébredezni kezdett az egyénibb tartalom s a költői élményekhez való nagyobb hűség is.

Most megjelent harmadik gyűjteménye ebben a tekintetben megint haladást mutat; lassú kibontakozást a kabarélégkörből. Szép Ernő csillaga itt sem hanyatlott még egészen alá, szölamai elég sűrűn csapongnak (vagy — hogy stílusosabban mondjam — „flangéroznak“) e kötet lapjain is. Egyik ismert kabarédala („Ragogy a nyár még, süt a nap, A fűben boldog bogarak...“ stb.) kései visszhangra lel Bródy e verskezdetében: „A fákon részeg madarak, a lombok között süt a nap.“ A *Szomorúfűz* c. költemény vadlibái is mintha Szép Ernőnek Herczeg Ferenc kritikája által hírdettté vált verséből röppentek volna ide. A *furcsa város, A bánatuca fia, a Decemberi vers* s a *Konflison a Mennyországba* („A kocsis kérdezi: Hova? S én forrón suttogom: Mennyország!“): megannyi pódiumvers, e műfaj valamennyi kellékével túlon-túl felszerelve. Komolyabb kompozícióiban is elég hatás-nyom találkozik. „Dicsérje más a Montblanc száz csudáját“, — ebben önkéntelenül is Vajda János *Üstökésére* gondolunk. Az *Idegen ember temetésén* Kiss Józsefnek theatricalitásában is szép *Nápolyi emléket* idézi fel. A *Pásztortüzek* egy-két sora Hofmansthal híres *Ballada des äusseren Lebensére* emlékeztet („nap süt. Utána fúj a szél... Születnek

és meghalnak emberek.“). S végül nyilvánvaló egy újabb magyar költő hatása is: Erdélyi Józsefé. Neki is ajánlja egyik ciklusát, s hangban is igyekszik közeledni ennek népdalformáihoz. „Vallatom a szívemet, Fájdalom a felelet“ — mondja Erdélyi; s Bródy csaknem ugyanígy: „Kérdezek, kérdezgetek, Egy könnyesepp a felelet.“ Hanem ebben a népies stílusban Bródy még néha egy kissé „melléfog“. *Csárdajelenetében* így legénykedik: „tiz iccét, száz csókot még ma megiszom“, az *Andalgóban* meg ezt mondja: „én csillagok közt csókolok, akáresak a szegénylegények“, amit úgy kell érteni, hogy a szegénylegények a csillagos ég alatt, szabadban csókolóznak.

Technikája már első jelentkezésekor is fejlett volt; síma és gondos ma is. Annál jobban kirí belőle egy-két gyatra rím (árokba—katona, lefekszem—százezerszer stb.) s a különben szépen használt enjamement-nak néhány erőltetett alkalmazása :

Repült a gondolám és a király
is kicsi volt, hogy utólerjen.

Hangjának kabaré-íze ebben a kötetben leginkább azokon a helyeken bántó, ahol az Istenséget aposztrofálja bizonyos könnyed, komázó hangon (mily messze jár ez Ady sokat gánésolt, fordulatában akárhányszor cinikus, de lényegében véresen komoly „személyeskedés“-eitől!). Második kötetében így szölongatja az Urat: „Istenem, légy szíves, figyelj ide“; most pedig ékként rapportozik: „Tábornok úr, Isten, fáradt vagyok.“

Mindamellett akad a könyvben hat-nyolc olyan költemény, mely nem kétes értékű ötlettel hat, hanem a lélek bensőségével, s nem csillogó eszközökkel, hanem a költői kifejezés közvetlenségével és művészi erejével. Ezek közül is elsősorban a *Rendeltetés*, a *Házam* s kivált az *Arva fa a hegytetőn* címűekre gondolok. Lehetetlen, hogy Bródy maga is ne érezze ezek hasonlíthatatlan felsőbbrendűségét. Rendkívüli eredetiség ezek stílusában sincs, s a technikát sem viszik előbbre lényegesen; de őszinte lendületük mégis becses és mai versekké avatja őket. A versek modern-

sége bizonyára inkább igaz voltokban rejlik, mint meglepő és csillogó ötletekre célzó verejtékes kikészítettségükben.

Komjáthy Aladár első verses-könyve (*A végtelen felé*. Pallas-kiadás.) figyelemreméltó jelentkezés. Olyan költőt mutat be, ki még sok tanulásra szorul, de el is van telve a tanulás vágyától. S nem mások külsőségeit kívánja eltanulni, hanem módját találni, hogyan különülhet el másoktól. Ama tanítványok neméből való, kik már mestere keze alatt is önmaguk felől faggatóznak. Ezek a legértékesebb tanítványok, pedig alapjában inkább lázadók, mint vakon követők. Az epigonok úgyszólván elhasználják mestereiket, a valódi tanítványok jobbra csak — kihasználják őket saját céljaikra, mert kezdetől fogva vannak (bár többnyire önmaguk előtt is homályosan) ilyen *saját* céljaik.

Komjáthy füzetében a fejledező egyéniség jegyeire ismertem, sokszor éppen azokban a kompozícióiban, mik legszembeszökőbben kivallják a mintáival való összefüggésüket, főleg mesterével, Babitscal és mesterének mestereivel, a francia és angol líra jeleseiivel. Mindezekről sok fordulatot, sőt „fogást” is vesz át, de a hatásokat végül is valamennyi mintájától valamelyest elütő költemény-egyéniességbe dolgozza bele. A maga lírai tartalmának hiánytalan kibontása még nagyon ritkán sikerül neki, de becsületére válik, hogy a könnyebb „sikerülés” kedvéért nem ölti magára mások kipróbált, kész stílusát. S tagadhatatlan, hogy a magyar lírának azt a korszakát éljük, melyben a felszínes „ügyesség” némi foggyatéka szinte erény-számba megy. Az óvatos ügyeskedőktől már csak a routine unalmát várhatjuk, a továbbépítéshez bátorság kell, néha az ügyetlenkedés bátorsága is.

A bátorság, az erőteljes lendület teszi rokonszenvenné Komjáthy megszólalását. Líránkban éppen e tekintetben kell örömmel köszöntenünk minden új ígéretet. Technikai invencióban, sőt a benső sokrétűségben is magas fokon állunk. Csak éppen nagyobb lendületű lantos-költészetünk hiányzik, mely modernségében is éreztetni tudna valamit a pindaroszi szellemű líra fuvalmából. Önmagukat únos-úntig szemléltetik költőink, de melyikük szemléli önmagát az örökkévalóság színe alatt? A filozóf mélység éppen nem azonos a bármily „mély” lélektani szörszálhasogatással. Ez utóbbi téren eljutottunk önmagunk-figyelgetésének beteges végletéig, hanem közben jócskán elfeledtük önmagunkat egyszersmind a világ nagy koordináta-rendszerében is szemlélni. S ne mondja senki, hogy e messzibb kitekintés a magyar lélektől idegen! Bezzeg nem volt idegen a Vörösmartyétól! (*Emberek.*) „Ne szóljatok, hallgasson a dal, Most a világ beszél...” stb.

Komjáthy Aladár mintha e nagyobb lendületű lírára mutatna rátermettséget. S ezt nem szólamos verseiből állapítom meg, melyekben elégszer nagyhangú, bombasztra hajló. Vannak igen egyszerű költeményei (ilyen pl. *Az év kerekén* című), melyek úgy hatnak, mint komoly, gondolkozó fiatalember kezesetlen beszéde, s ezekben mégis a nagy művészet tükörképe verődik vissza, a maga gazdagságában s a maga szerénységében.

Hivatását is művészhez méltóan érzi és értékeli. A kötetét berekesztő prózaversben igen szépen és biztatóan hangzik ki nemes hitvallása: „A lélek, ó! a lélek egyedül van. Lehajtott fővel bolyong a színes záporban, de szomorú és halk ritmusa talán mégis e világ szívverése.”

Rédey Tivadar.